

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถแบ่งการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ
- 2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการตรวจสอบ
- 2.3 องค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบ
- 2.4 การเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ

2.1.1 ความหมายของการกำกับดูแลกิจการ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2544 ค) กล่าวว่า การกำกับดูแลกิจการ (Corporate governance) หรือในชื่อภาษาไทยอื่น เช่น "ธรรมรัฐ" "ธรรมาภิบาล" หรือ "บรรษัทภิบาล" เป็นระบบที่จัดให้มีโครงสร้างและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการ ฝ่ายจัดการ และผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันนำไปสู่ความเจริญเติบโตและเพิ่มคุณค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาวโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียอื่นประกอบ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) (2002) ให้ความหมายว่า เป็นระบบการบริหารและควบคุมการดำเนินงานภายในของบริษัท เพื่อให้บริษัทสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งในหลักการแล้วบริษัทควรจะดำเนินงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้ถือหุ้นในระยะยาว

บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ จำกัด (2541) ให้ความหมายในภาคเอกชนว่าเป็นกระบวนการและวิธีการดำเนินธุรกิจที่มีการควบคุมดูแลภายในองค์กร มีระบบตรวจสอบการดำเนินงานและระบบการจัดทำรายงานของฝ่ายบริหาร เช่น การจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับฐานะการเงินของบริษัท การดำเนินมาตรการกำกับควบคุมเพื่อให้สารสนเทศทางการเงินที่ต้องรายงานต่อผู้ถือหุ้นมีความถูกต้อง การให้คำแนะนำแก่คณะกรรมการในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชี การกำหนดคำตอบแทนสำหรับงานสอบบัญชีและ

งานที่ไม่เกี่ยวกับการสอบบัญชี รวมถึงการเพิ่มบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอิสระเพื่อให้สามารถดูแลผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น

สังเวียน อินทวิชัย (2545) กล่าวว่า การกำกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง ระบบซึ่งใช้ชี้นำและควบคุมบริษัท คำนี้มีความหมายหลายอย่างทั้งอย่างแคบและอย่างกว้างแล้วแต่มุมมอง เช่น

- เป็นความสัมพันธ์อย่างหนึ่งระหว่างคณะกรรมการ ฝ่ายจัดการ ผู้ถือหุ้น และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ในการกำหนดทิศทางและสอดส่องดูแลผลปฏิบัติงานของบริษัท
- เป็นโครงสร้างและกระบวนการภายในที่จัดขึ้นเพื่อให้ความมั่นใจว่าคณะกรรมการสามารถประเมินผลงานของฝ่ายจัดการของบริษัทอย่างตรงไปตรงมาและอย่างมีประสิทธิภาพ

เกียรติศักดิ์ จิวเจริญนาถ (2542) กล่าวว่า บรรษัทภิบาลเป็นวิถีการบริหารจัดการองค์กรที่จะนำไปสู่ความเติบโต ความรุ่งเรืองและความผาสุก โดยเริ่มตั้งแต่ "ผู้นำ" ไปจนถึงสมาชิกทุกคนทุกระดับที่จะต้องมีความเข้าใจองค์รวมของ "บรรษัทภิบาล" อย่างชัดเจน ทั้งด้าน

- ปรัชญา คือ ความเชื่อที่มาจากรากฐานแห่งความจริงที่มารองรับอยู่ว่าบรรษัทภิบาลคือ ความยุติธรรม ความโปร่งใส และความชัดเจนในภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ และดุลอำนาจในองค์กร
- หลักการ คือ มาตรฐาน กฎเกณฑ์ ที่ได้ตั้งไว้เพื่อเป็นแกน (Essence) หรือเป็นโครงสร้าง (Structure) ของความคิดและรูปแบบ (Model) ต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาต่อมาจากปรัชญา
- วิธีการ คือ รายละเอียดแห่งการปฏิบัติที่เป็นไปตามหลักการนั้น

นพพร เรืองสกุล (2545) กล่าวว่า การกำกับดูแลกิจการไม่ใช่เป็นทฤษฎีที่มีการพิสูจน์แล้ว ไม่มีรูปแบบเดียวหรือเป็นมาตรฐานตายตัวแม้ในแต่ละประเทศ ไม่มีรูปแบบที่แต่ละกิจการจะหยิบมาใช้ได้เป็นสูตรสำเร็จ เป็นแนวคิดและกระบวนการหรือข้อพึงปฏิบัติ ดังที่เป็นอยู่พึงสามัญสำนึกและดุลยพินิจเป็นหลักใหญ่ นั่นคือสาระมีความสำคัญเหนือรูปแบบ

กล่าวโดยสรุป การกำกับดูแลกิจการที่ดี คือ โครงสร้างและกระบวนการที่กำหนดกรอบการทำงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์ขององค์กร และเป็นไปตามหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์กร

2.1.2 บทบาทและความรับผิดชอบของบุคคลต่าง ๆ ต่อกระบวนการกำกับดูแลกิจการ

บุคคลทุกระดับในบริษัทรวมถึงบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ถือหุ้น ฝ่ายบริหาร คณะกรรมการบริษัท คณะกรรมการตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบภายใน ผู้สอบบัญชีภายนอก พนักงานบริษัท รวมถึงการควบคุมโดยตลาดหลักทรัพย์ และสำนักงาน ก.ล.ต. ล้วนมีบทบาทต่อกระบวนการกำกับดูแลกิจการในแต่ละด้านที่แตกต่างกันไป ดังมีรายละเอียดที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

2.1.2.1 ผู้ถือหุ้น

ผู้ถือหุ้นได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของบริษัทและมีส่วนได้เสียในผลประโยชน์ประกอบการของบริษัท ดังนั้นถ้าผู้ถือหุ้นมีส่วนได้เสียในผลประโยชน์ประกอบการของบริษัทมากก็จะเกิดแรงจูงใจในการตรวจสอบการดำเนินงานของผู้บริหารมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะผู้ที่ถือหุ้นมากในระดับหนึ่งจนเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ซึ่งมักจะถือหุ้นเป็นระยะเวลาอันยาวนานเพื่อหวังอำนาจในการบริหารหรือเงินปันผลจากหุ้นที่ครอบครองอยู่ ซึ่งแตกต่างจากผู้ถือหุ้นรายย่อยที่มักจะครอบครองหุ้นเพื่อซื้อขายเก็งกำไรในระยะสั้นจากส่วนต่างจากราคาซื้อและราคาขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ โดยผู้ถือหุ้นเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ลงทุนมากกว่าเป็นเจ้าของ อีกทั้งการลงทุนในกิจการต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วไปทำให้ยากแก่การรวมตัว จึงทำให้ไม่มีการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานของผู้บริหารอย่างจริงจังเท่าที่ควร แต่ถ้าผู้ถือหุ้นเป็นนักลงทุนสถาบันก็จะมีฝ่ายตรวจสอบที่มีความชำนาญเฉพาะด้านซึ่งทำให้การตรวจสอบดูแลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้ถือหุ้นหรือผู้ที่มีส่วนเป็นเจ้าของบริษัทจะแต่งตั้งคณะกรรมการบริษัทขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนจากผู้ถือหุ้นในการควบคุมการดำเนินงานของผู้บริหารและเพื่อให้บริษัทมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง ดังนั้นผู้ถือหุ้นจะต้องเห็นความสำคัญของกระบวนการกำกับดูแลกิจการที่ดีและมีนโยบายที่ชัดเจนที่จะเพิ่มบทบาทของตนเองในการตรวจสอบการบริหารมากขึ้น ผู้ถือหุ้นจะมีบทบาทสำคัญต่อการกำกับดูแลกิจการตามกฎหมายในการเลือกคณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบ โดยสามารถจำกัดขนาดของกรรมการบริษัทและรับทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ และผลการดำเนินงานของบริษัทจากการประชุมผู้ถือหุ้นทุกปีเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตนเอง

2.1.2.2 ฝ่ายจัดการหรือฝ่ายบริหาร

ในกระบวนการกำกับดูแลกิจการนั้นฝ่ายบริหารมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบายและกลยุทธ์ทางธุรกิจที่กำหนดไว้โดยคณะกรรมการบริษัท กล่าวคือฝ่ายบริหารต้องบริหารงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ของบริษัทหรือผู้ถือหุ้นมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง

2.1.2.3 คณะกรรมการบริษัท

คณะกรรมการบริษัทโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริษัทมหาชนซึ่งเป็นบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นและประชาชนทั่วไปมีส่วนในการเป็นเจ้าของกิจการ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้รับมอบภารกิจการบริหารงานจากผู้ถือหุ้นโดยทำหน้าที่กำหนดนโยบายและกลยุทธ์ทางธุรกิจ ดังนั้นคณะกรรมการบริษัทเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมดูแลการดำเนินงานของฝ่ายจัดการให้เป็นไปตามเป้าหมายและรับผิดชอบการดำเนินงานนั้นต่อผู้ถือหุ้นและบุคคลภายนอกอื่น ๆ คณะกรรมการควรทำหน้าที่ได้ทั้งด้านการให้นโยบายและข้อชี้แนะในการประกอบธุรกิจแก่ฝ่ายจัดการและตรวจสอบการทำงานของฝ่ายจัดการให้บรรลุเป้าหมายของบริษัทที่กำหนดไว้ การทำหน้าที่ดังกล่าวคณะกรรมการควรยึดหลักปฏิบัติดังนี้

1. **ความเป็นธรรม (Fairness)** คณะกรรมการควรดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นทุกกลุ่ม ผู้ลงทุน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายด้วยความเป็นธรรม โดยไม่เอาเปรียบ ฉ้อโกง หรือหาผลประโยชน์ให้ตัวเองหรือผู้ถือหุ้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรม เช่น กรรมการต้องไม่ซื้อขายทรัพย์สินกับบริษัทโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมทางธุรกิจหรือไม่เป็นไปในราคาตลาด ไม่นำทรัพย์สินของบริษัทไปใช้ในกิจการส่วนตัว เป็นต้น นอกจากนี้คณะกรรมการควรดูแลให้ฝ่ายจัดการบริหารงานด้วยความเป็นธรรม

2. **ความโปร่งใส (Transparency)** คณะกรรมการและผู้บริหารควรบริหารงานด้วยความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน เชื่อถือได้ ทันการณ์ และสม่ำเสมอ เพื่อให้ให้นักลงทุนภายนอกสามารถประเมินผลการดำเนินงานและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องได้

3. **ความรับผิดชอบ (Accountability)** คณะกรรมการควรต้องรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นในการดำเนินงานของบริษัทให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นไปตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับบริษัท การทำงาน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

4. **การปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย (Responsibility)** คณะกรรมการควรจะปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดทุกประการด้วยความตั้งใจและความรับผิดชอบ กรรมการทุกคนควรต้องเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ

นอกจากนี้เพื่อช่วยให้คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามคําหมายคณะกรรมการบริษัทต้องประกอบด้วยกรรมการที่มีความรู้ ความสามารถและความซื่อสัตย์ในธุรกิจที่บริษัทดำเนินอยู่อย่างเพียงพอ รวมทั้งต้องมีกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในคณะกรรมการด้วย

2.1.2.4 คณะกรรมการตรวจสอบ

คณะกรรมการบริษัทจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเพื่อเป็นผู้ช่วยในการกำกับดูแลกิจการในเรื่องที่เกี่ยวกับรายงานทางการเงิน การสอบบัญชีและการกำกับดูแลกิจการทั่วไป เพื่อสร้างหลักประกันเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับคุณภาพของข้อมูลทางการเงินของบริษัท รายงานทางการเงิน

ของบริษัทเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของฝ่ายจัดการ คณะกรรมการ และผู้สอบบัญชีภายนอก โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบมีตัวกลางและเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้คอยติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการพิทักษ์รักษาทรัพย์สินของบริษัทเพื่อสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนเพิ่มขึ้น

2.1.2.5 ผู้ตรวจสอบภายใน

ผู้ตรวจสอบภายในจะช่วยประกันความน่าเชื่อถือของระบบการควบคุมภายใน หน้าที่หลักของผู้ตรวจสอบภายใน คือ การตรวจสอบและประเมินประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายในองค์กร โดยทำการประเมินความเพียงพอและประสิทธิผลของระบบการควบคุมภายในที่มีอยู่และตรวจสอบการปฏิบัติตามระบบการควบคุมที่มีอยู่นั้นนำเสนอรายงานต่อฝ่ายบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตามผลการปรับปรุงแก้ไขของฝ่ายบริหารและรายงานผลการติดตามให้คณะกรรมการตรวจสอบทราบ ทั้งนี้คณะกรรมการตรวจสอบจะเป็นผู้คอยดูแลความเป็นอิสระในการทำงานของผู้ตรวจสอบภายใน รวมทั้งดูแลว่าฝ่ายบริหารได้นำข้อเสนอแนะของผู้ตรวจสอบภายในไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมแล้ว อีกทั้งผู้ตรวจภายในควรร่วมมือและประสานงานกับผู้ตรวจสอบภายนอกโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการควบคุมภายในขององค์กรเพื่อเสริมให้ผู้ตรวจสอบภายนอกสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามมาตรฐานการสอบบัญชี

2.1.2.6 ผู้สอบบัญชีภายนอก

แม้ว่าผู้สอบบัญชีภายนอกจะไม่ได้เป็นบุคคลภายในองค์กรแต่ก็มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพของการกำกับดูแลกิจการ โดยที่บทบาทหลักของผู้สอบบัญชีภายนอก คือ การแสดงความเห็นต่อความถูกต้องของงบการเงิน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สอบบัญชีจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่กำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องประเมินประสิทธิภาพการควบคุมภายในของกิจการที่ตรวจสอบเพื่อกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานตรวจสอบให้รัดกุมและเหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจว่ารายการทางบัญชีได้บันทึกไว้โดยถูกต้องและครบถ้วน

2.1.2.7 พนักงานบริษัท

พนักงานบริษัทต้องสนใจศึกษาให้ทราบว่ามาตรการและระบบการควบคุมภายในในหน่วยงานที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่นั้นมีข้อกำหนดไว้อย่างไรและต้องเอาใจใส่ปฏิบัติตามมาตรการและระบบเหล่านั้นเพื่อให้การกำกับควบคุมนั้นเกิดประสิทธิผล รวมถึงเป็นหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องฝึกอบรมให้พนักงานบริษัททุกคนมีจิตสำนึก ตระหนักถึงความสำคัญและหลักการของการกำกับดูแลกิจการและผลประโยชน์ที่พนักงานจะได้รับ

2.1.2.8 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตลาดหลักทรัพย์ได้มีการควบคุมการกำกับดูแลกิจการโดยใช้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการจดทะเบียนเข้าเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการกำกับดูแลกิจการ โดยรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบริษัทจำเป็นต้องแสดงในหนังสือชี้ชวนให้ซื้อหุ้น การนำเสนอรายละเอียดของบริษัทสู่สาธารณชนและการเปิดเผยข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงข้อบังคับต่าง ๆ ที่ตลาดหลักทรัพย์ออกมาเพื่อใช้บังคับกับบริษัทจดทะเบียน

2.1.2.9 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

สำนักงาน ก.ล.ต. ออกประกาศกำหนดให้บริษัทที่เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และบริษัทจดทะเบียนต้องจัดทำงบการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปตามที่สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยกำหนด รวมทั้งกำหนดการกำกับดูแลเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี และแบบ 56-1 นอกจากนี้ยังกำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องจัดให้มีการสอบทานงบการเงินรายไตรมาสและการตรวจสอบงบการเงินประจำปีจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ล.ต. รวมทั้งเพิ่มความเข้มงวดกับบริษัทจดทะเบียนที่จัดทำงบการเงินไม่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี โดยจะสั่งให้แก้ไขงบการเงินและนำส่งภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่แก้ไขบริษัทจะถูกเปรียบเทียบปรับจนกว่าจะแก้ไขให้ถูกต้อง

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการตรวจสอบ

2.2.1 นิยามของคณะกรรมการตรวจสอบ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2542 ข) กล่าวไว้ในแนวทางปฏิบัติที่ดีของคณะกรรมการตรวจสอบว่าคณะกรรมการตรวจสอบ คือ คณะกรรมการชุดย่อยของคณะกรรมการบริษัทที่เข้ามาช่วยคณะกรรมการให้ปฏิบัติงานในประเด็นที่อาจถูกมองข้ามและเพื่อให้กิจการมีระบบการกำกับดูแลที่ดี

เจริญ เจริญวัลย์ (2543) กล่าวว่า คณะกรรมการตรวจสอบ คือ กลุ่มงานย่อย (Subgroup) ขององค์กรในการทำหน้าที่เฝ้าคอยดูแลการบริหารการจัดการขององค์กรและดำเนินการดำเนินงานของฝ่ายจัดการ โดยกลุ่มงานนี้ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการเฝ้าคอยดูแลเกี่ยวกับเรื่องการบัญชีและการตรวจสอบเป็นงานหลัก

อมรรัตน์ ศรีวชิรานนท์ (2541) กล่าวว่า คณะกรรมการตรวจสอบ คือ คณะบุคคลที่มีหน้าที่แบ่งเบาภาระของคณะกรรมการบริษัทเกี่ยวกับรายงานทางการเงิน ระบบการควบคุมภายในของบริษัท รวมถึงการส่งเสริมเพื่อก่อให้เกิดความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีทั้งภายในและภายนอกที่จะควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานของบริษัทเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง โดยคณะกรรมการตรวจสอบจะมีความเป็นอิสระจากผู้บริหารในการควบคุมการดำเนินการตรวจสอบระบบการควบคุมภายในของกิจการ

ณรงค์ ปรีदानันท์ (2541 อ้างถึงใน ศนิพร จันทรสถาพร, 2546) กล่าวว่า คณะกรรมการตรวจสอบ คือ คณะกรรมการซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการของบริษัท มีบางประเทศที่การจัดตั้งเป็นไปตามผลของกฎหมายหรือข้อกำหนดหรือคำแนะนำของตลาดหลักทรัพย์หรือคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์หรือโดยมาตรฐานการสอบบัญชีของประเทศนั้นบัญญัติกำหนด หรือแนะนำให้กรรมการของบริษัทมหาชนหรือบริษัทขนาดใหญ่แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ

2.2.2 หน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจสอบ

2.2.2.1 หน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบ

ประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบไว้ดังนี้ (2542 ก)

- (1) สอบทานให้บริษัทมีการรายงานทางการเงินอย่างถูกต้องและเพียงพอ
- (2) สอบทานให้ระบบการควบคุมภายในและการตรวจสอบภายในที่เหมาะสมและมีประสิทธิผล
- (3) สอบทานให้บริษัทปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของบริษัท
- (4) พิจารณา คัดเลือก เสนอแต่งตั้งและเสนอค่าตอบแทนผู้สอบบัญชีของบริษัท
- (5) พิจารณาการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทในกรณีที่เกิดรายการที่เกี่ยวข้องโยงกันหรือรายการที่อาจมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ให้มีความถูกต้องและครบถ้วน
- (6) จัดทำรายงานการกำกับดูแลกิจการของคณะกรรมการตรวจสอบโดยเปิดเผยไว้ในรายงานประจำปีของบริษัท ซึ่งรายงานดังกล่าวต้องลงนามโดยประธานคณะกรรมการตรวจสอบ
- (7) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการบริษัทมอบหมายด้วยความเห็นชอบจากคณะกรรมการตรวจสอบ

2.2.2.2 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจสอบ

ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบ คณะกรรมการตรวจสอบมีความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการของบริษัทโดยตรง และคณะกรรมการของบริษัทยังคงมีความรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทต่อบุคคลภายนอก (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2542 ก)

2.3 องค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบ

ในประเทศไทยองค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบกำหนดโดย 2 หน่วยงานหลัก ได้แก่

1. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นผู้กำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. สำนักวิจัยสภาพและหลักทรัพย์ของรัฐ กระทรวงการคลัง เป็นผู้กำหนดข้อบังคับเกี่ยวกับคณะกรรมการตรวจสอบของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทย

องค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบที่กำหนดโดยหน่วยงานดังกล่าวสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

2.3.1 องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ

2.3.1.1 องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ ตามประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบไว้ในประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง คุณสมบัติและขอบเขตการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2542 ไว้ดังนี้

- (1) เป็นกรรมการของบริษัท
- (2) ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการของบริษัทหรือที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัท และ
- (3) มีจำนวนไม่น้อยกว่า 3 คน

2.3.1.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ ตามแนวทางปฏิบัติที่ดีของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2542 ข) กล่าวถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ ตามแนวทางปฏิบัติที่ดีของคณะกรรมการตรวจสอบ (Best Practice Guidelines for Audit Committee) ไว้ดังต่อไปนี้

(1) ประกอบด้วยกรรมการที่เป็นอิสระอย่างน้อย 3 คน โดยจำนวนสมาชิกควรขึ้นอยู่กับขนาด ขอบเขตความรับผิดชอบและความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยทั่วไปจำนวนสมาชิกจะอยู่ระหว่าง 3-5 คน

(2) กรรมการตรวจสอบจะต้องมีความชำนาญที่เหมาะสมตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยสมาชิกกรรมการตรวจสอบทุกคนไม่จำเป็นต้องถูกคาดหวังว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบัญชีหรือการเงิน เนื่องจากคณะกรรมการตรวจสอบสามารถเรียกหาคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญอิสระเฉพาะด้านได้แต่ต้องเป็นผู้สามารถตั้งคำถามได้อย่างตรงประเด็นและสามารถตีความและประเมินผลของคำตอบที่ได้รับ

(3) กรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 1 คน มีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ด้านการบัญชีหรือการเงินและมีความรู้ต่อเนื่องเกี่ยวกับเหตุที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงของจรรยาบรรณทางการเงิน ซึ่งจะมีผลให้การดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากหน้าที่หลักของกรรมการตรวจสอบที่ได้รับมอบหมาย คือ สอบทานการรายงานทางการเงินให้มีคุณภาพดีที่สุด

(4) กรรมการตรวจสอบต้องสามารถอุทิศเวลาอย่างเพียงพอในการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบ

(5) กรรมการตรวจสอบควรได้รับการอบรมและเสริมสร้างความรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานของกรรมการตรวจสอบเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นและควรได้เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัทอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิผลของกรรมการตรวจสอบ

2.3.1.3 องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบในรัฐวิสาหกิจ

สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ กระทรวงการคลัง (2543) จัดทำ "หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของคณะกรรมการตรวจสอบในรัฐวิสาหกิจ" โดยกำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบไว้ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการตรวจสอบประกอบด้วยกรรมการอย่างน้อย 3 คนและไม่เกิน 5 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของแต่ละรัฐวิสาหกิจและขอบเขตความรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยกรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 1 คน ต้องมีความรู้ความเข้าใจ หรือมีประสบการณ์ด้านการบัญชีหรือการเงิน

2.3.2 คุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบ

2.3.2.1 คุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบในบริษัทจดทะเบียน

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบไว้ในประกาศตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เรื่อง คุณสมบัติและขอบเขตการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบ (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2542 ไว้ดังต่อไปนี้

(7) ถือหุ้นไม่เกินร้อยละ 5 ของทุนชำระแล้วของบริษัท บริษัทในเครือ บริษัทร่วมหรือบริษัทที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ให้นับรวมหุ้นที่ถือโดยผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย

(8) เป็นกรรมการที่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของบริษัท บริษัทในเครือ บริษัทร่วม บริษัทที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท รวมทั้งไม่เป็นลูกจ้าง พนักงาน หรือที่ปรึกษาที่ได้รับเงินเดือนประจำจากบริษัท บริษัทในเครือ บริษัทร่วม บริษัทที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท

(9) เป็นกรรมการที่ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมทั้งในด้านการเงินและบริหารงานของบริษัท บริษัทในเครือ บริษัทร่วม หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท และรวมถึงไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียในลักษณะดังกล่าวในเวลา 1 ปีก่อนได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจสอบ ยกเว้นคณะกรรมการของบริษัทได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่าการเคยมีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียนั้นจะไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่และการให้ความเห็นที่เป็นอิสระของกรรมการตรวจสอบ

(10) เป็นกรรมการที่ไม่ใช่เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือญาติสนิทของผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท

(11) เป็นกรรมการที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นตัวแทนเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกรรมการของบริษัท ผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท

(12) สามารถปฏิบัติหน้าที่และแสดงความเห็นหรือรายงานผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการของบริษัทได้โดยอิสระ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัท รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องหรือญาติสนิทของบุคคลดังกล่าว

2.3.2.2 คุณสมบัติคณะกรรมการตรวจสอบในรัฐวิสาหกิจ

สำนักรัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ กระทรวงการคลัง (2543) จัดทำ “หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติของคณะกรรมการตรวจสอบในรัฐวิสาหกิจ” โดยกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบไว้ดังต่อไปนี้

(1) เป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจนั้นแต่ต้องไม่เป็นกรรมการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นกรรมการบริหาร

- (2) ไม่เป็นข้าราชการประจำที่ดำรงตำแหน่งในกระทรวงเจ้าสังกัดของรัฐวิสาหกิจ
- (3) ไม่เป็นข้าราชการการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิก สภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น ที่ปรึกษาทางการเมือง กรรมการบริหารพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง
- (4) เป็นผู้ที่มีความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป
- (5) ไม่เป็นพนักงาน ลูกจ้าง หรือเป็นที่ปรึกษาที่ได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนประจำจากรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งบริษัทในเครือ บริษัทร่วม บริษัทที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของรัฐวิสาหกิจนั้น
- (6) ไม่เป็นผู้ที่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียส่วนตนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม รวมถึงไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียในลักษณะธุรกรรมใด ๆ ของรัฐวิสาหกิจนั้นในเวลา 1 ปี ก่อนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ
- (7) ไม่เป็นญาติสนิทของผู้บริหารหรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของรัฐวิสาหกิจนั้น
- (8) เป็นผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่และแสดงความคิดเห็น หรือรายงานผลการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของกรรมการ หรือผู้บริหาร หรือผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของรัฐวิสาหกิจ
- (9) สามารถอุทิศเวลาอย่างเพียงพอในการดำเนินงานของคณะกรรมการตรวจสอบ

2.4 การเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียน

ตามรายงานการกำกับดูแลกิจการของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2544) ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสไว้ดังต่อไปนี้

“การเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสเป็นฐานที่สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างบริษัทกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลาย ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมประสิทธิผลของบริษัทและการทำงานของตลาดทุน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นและผู้เกี่ยวข้องพินิจพิจารณาบริษัทได้ถี่ถ้วนยิ่งขึ้น

ในขั้นต่ำ ความโปร่งใส หมายถึง การมีข้อกำหนดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน มีการเปิดเผยและจัดให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้ โดยสะดวกและค่าใช้จ่ายไม่สูง มีกระบวนการวางแผนการทำงานและการตัดสินใจกำหนดไว้อย่างเปิดเผย และมีการสอดส่องดูแลว่าการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมและคุณธรรม

บริษัทควรเปิดเผยเรื่องสำคัญทุกเรื่องทั้งที่เกี่ยวกับการเงินและไม่เกี่ยวกับการเงิน ลักษณะของการเปิดเผยควรชัดเจน ถูกต้อง อ่านเข้าใจง่ายและทันเวลา”

ส่วนวิธีปฏิบัติที่ดีของการเปิดเผยสารสนเทศและความโปร่งใสที่รายงานฯ ได้กำหนดไว้ มีดังต่อไปนี้

(1) ในขั้นต้นคณะกรรมการมีหน้าที่ในการเปิดเผยสารสนเทศทั้งที่เป็นสารสนเทศทางการเงินและที่ไม่ใช่ทางการเงินอย่างครบถ้วน เพียงพอ เชื่อถือได้ และทันเวลาเพื่อให้ผู้ถือหุ้น และผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทได้รับทราบสารสนเทศอย่างเท่าเทียมกันตามที่กำหนดโดยกฎหมายองค์กรและหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

(2) สารสนเทศของบริษัทควรจัดทำขึ้นอย่างรอบคอบ ชัดเจน กระชับรัดกุม ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และโปร่งใส โดยเปิดเผยสารสนเทศที่สำคัญอย่างสม่ำเสมอทั้งในด้านบวกและด้านลบ ควรระมัดระวังไม่ให้ผู้ใดเกิดความสับสนและสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ควรให้ความสำคัญกับเนื้อหา มากกว่ารูปแบบและระบุเงื่อนไขที่สำคัญหรือสมมติฐานที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วน

(3) ในภาคปฏิบัติผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุนต้องการสารสนเทศที่เชื่อถือได้และเปรียบเทียบได้ในรายละเอียดที่พอที่จะใช้ประเมินผลปฏิบัติงานของฝ่ายจัดการได้ บริษัทส่วนใหญ่ก็มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยสารสนเทศโดยสมัครใจมากกว่าจำนวนขั้นต่ำที่กำหนดเพื่อสนองตอบความต้องการ และสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ลงทุน

(4) บริษัทควรเปิดเผยสารสนเทศที่สำคัญต่อสาธารณะดังนี้

- วัตถุประสงค์ของบริษัท
- ฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัท
- โครงสร้างการถือหุ้นและสิทธิในการออกเสียงลงคะแนน
- รายชื่อกรรมการ อนุกรรมการชุดต่าง ๆ ผู้บริหารระดับสูง และค่าตอบแทน
- ปัจจัยและนโยบายเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงที่สามารถมองเห็นได้ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและการเงิน
- ประเด็นสำคัญ ๆ เกี่ยวกับลูกค้าและผู้มีส่วนได้เสียอื่น
- นโยบายและโครงสร้างการกำกับดูแลกิจการ รวมทั้งความรับผิดชอบของคณะกรรมการในการรายงานทางการเงิน และรายงานของประธานคณะกรรมการตรวจสอบ เป็นต้น

(5) การเปิดเผยสารสนเทศทางการเงินในรายงานประจำปีมีความซับซ้อนและถูกเพ่งพินิจจากกลุ่มภายนอกมากขึ้น คณะกรรมการควรทำรายงานเชิงอธิบายประกอบเพื่อขยายความเรื่อง ที่สำคัญและยากที่จะเข้าใจ

(6) ช่องทางในการเผยแพร่สารสนเทศมีความสำคัญเท่า ๆ กับเนื้อหา บริษัทควรจัดช่องทางในการเผยแพร่ให้อยู่ในลักษณะที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้ทันเวลาและได้ผลคุ้มค่าใช้จ่าย

(7) คณะกรรมการบริษัทควรจัดให้มีหน่วยงานผู้ลงทุนสัมพันธ์ (Investor Relation) เพื่อเป็นตัวแทนในการติดต่อสื่อสารกับผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ตลอดจนนักวิเคราะห์หลักทรัพย์ คณะกรรมการควรจัดหาทรัพยากรอย่างเพียงพอเพื่อช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ในการนำเสนอสารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร

มีการคาดการณ์กันว่าหากบริษัทได้นำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลมาประยุกต์ใช้แล้ว บริษัทก็น่าจะมีนโยบายการเปิดเผยข้อมูลที่ดีขึ้นและช่วยให้บริษัทมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้นในสายตาของผู้ลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพราะบุคคลเหล่านี้สามารถรับข้อมูลที่เพียงพอและทันเวลาตามที่ตนเองต้องการ เพื่อใช้ประเมินทางเลือกในการลงทุนของตนเองได้และนำไปสู่การเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ลงทุน ในการนำเงินลงทุนกลับเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งด้วย

2.4.1 หน่วยงานกำกับดูแลที่เกี่ยวข้องกับความมีคุณภาพของข้อมูล

จากผลการศึกษาของ Wallace Naser และ Mora (1994) กล่าวว่า การเปิดเผยข้อมูลนั้น บริษัทต้องเปิดเผยข้อมูลให้แก่ผู้ใช้ข้อมูลด้วยจิตสำนึกว่าผู้เปิดเผยข้อมูลควรจะนำเสนอเฉพาะข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูล ข้อมูลที่ไม่สำคัญไม่ควรนำมาเปิดเผยเพราะการเปิดเผยข้อมูลมากเกินไปนั้นอาจทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสับสน เข้าใจผิดพลาด หรือคลาดเคลื่อนกับข้อเท็จจริงได้ ดังนั้นเพื่อให้บริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลในรายงานทางการเงิน หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกับการเปิดเผยข้อมูลจึงมีบทบาทและมาตรการที่ช่วยส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลหลายประการดังนี้

2.4.1.1 สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย

ในช่วงปี 2541-2542 สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย มีการทบทวนและปรับปรุงเพิ่มเติมมาตรฐานการบัญชีที่สำคัญหลายฉบับให้เทียบเท่าและเป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard: IAS) เว้นแต่ในกรณีที่เป็นเรื่องเร่งด่วนและ IASC ยังมิได้กำหนดมาตรฐานการบัญชีไว้ สมาคมฯ ก็จะศึกษามาตรฐานการบัญชีของต่างประเทศ เช่น FASB เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางต่อไป มาตรการดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้มาตรฐานการบัญชีไทยเข้าสู่ระบบสากลแล้วยังช่วยสนับสนุนให้งบการเงินของบริษัทไทยและบริษัทต่างประเทศสามารถเปรียบเทียบกันได้ นอกจากนี้สมาคมฯ ยังมีนโยบายที่จะปรับปรุงมาตรฐานการสอบบัญชีและมาตรฐานการตรวจสอบภายในให้มีความเป็นสากลและเหมาะสม ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

2.4.1.2 สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย

กำหนดจรรยาบรรณของคณะกรรมการบริษัทและจัดโครงการอบรมคณะกรรมการบริษัทเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำรายงานและการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้คณะกรรมการบริษัทมีความรู้ความเข้าใจและมีการปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

2.4.1.3 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

กำหนดให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตรวจสอบและรับรองงบการเงินไม่เกิน 300 รายต่อปี (ตามประกาศ ก.บช. ฉบับที่ 44 (พ.ศ.2544)) และเพิ่มความเข้มงวดในการดำเนินการกับผู้สอบบัญชีที่มีพฤติกรรมรับจ้างลงลายมือชื่อและผู้สอบบัญชีที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานบัญชีและมาตรฐานสอบบัญชี

2.4.1.4 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลกระบวนการบริหารของฝ่ายจัดการ การดูแลระบบการควบคุมภายในและการจัดทำรายงานทางการเงินที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ตลาดหลักทรัพย์ ได้จัดตั้ง "ศูนย์พัฒนาการกำกับดูแลกิจการบริษัทจดทะเบียน" ซึ่งจะมีที่ปรึกษาเพื่อให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างระบบการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียน และได้จัดทำรายงานการกำกับดูแลกิจการที่กำหนดหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนและบริษัทสมาชิก รวมทั้งเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ซีดีรอม สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้แก่คณะกรรมการบริหารของบริษัทจดทะเบียนและบริษัทสมาชิก

2.4.1.5 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

เพื่อให้บริการเงินที่เปิดเผยต่อผู้ลงทุนจัดทำตามมาตรฐานเดียวกันและสามารถเปรียบเทียบกันได้ สำนักงาน ก.ล.ต. ได้ออกประกาศกำหนดให้บริษัทที่เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนและบริษัทจดทะเบียนต้องจัดทำงบการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปตามที่สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยกำหนดตั้งแต่ปี 2535 และในกรณีที่มาตรฐานไทยไม่ครอบคลุมมาตรฐานการบัญชีในเรื่องใดก็ให้บริษัทดังกล่าวใช้มาตรฐานของ IASC หรือ AICPA หรือ FASB โดยต้องมีการอ้างอิงไว้และต่อมาในปี 2543 พระราชบัญญัติการบัญชีได้กำหนดให้บริษัททุกแห่งในประเทศไทยต้องจัดทำงบการเงินตามมาตรฐานการบัญชี รวมทั้งกำหนดการกำกับดูแลเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีและแบบ 56-1 โดยทำการสุ่มตรวจเกี่ยวกับความครบถ้วนของข้อมูลที่บริษัทเปิดเผยว่าเป็นไปตามข้อกำหนดที่กำหนดไว้หรือไม่ รวมทั้งกำหนดให้บริษัทจดทะเบียนต้องส่งรายงานทางการเงิน

ทุกไตรมาส และกำหนดไว้ว่าบริษัทจดทะเบียนต้องได้รับการสอบทานงบการเงินรายไตรมาสและได้รับการตรวจสอบงบการเงินประจำปีจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ล.ต. รวมทั้งเพิ่มความเข้มงวดกับบริษัทจดทะเบียนที่จัดทำงบการเงินไม่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี โดยจะสั่งให้แก้ไขงบการเงินและนำส่งภายในระยะเวลาที่กำหนด หากไม่แก้ไขบริษัทจะถูกเปรียบเทียบปรับจนกว่าจะแก้ไขให้ถูกต้องการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้การจัดทำงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนเป็นไปตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนดไว้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สำนักงาน ก.ล.ต. ได้จัดทำโครงการ Disclosure Award 2002 ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกและยกย่องชมเชยบริษัทที่มีคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลโดยรวมอยู่ในระดับที่ดีและเพื่อกระตุ้นให้บริษัทจดทะเบียนอื่นเห็นความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตามต่อไป สำหรับการให้รางวัลนั้นจะพิจารณาจากการเปิดเผยข้อมูลในแบบ 56-1 ที่ชัดเจนและมีการให้ข้อเท็จจริงที่ช่วยให้ผู้ลงทุนทราบถึงการดำเนินงานของบริษัทอย่างเพียงพอที่จะประเมินความเสี่ยงจากการลงทุนได้ โครงการนี้จะช่วยสนับสนุนและให้กำลังใจบริษัทจดทะเบียนที่มีความตั้งใจและให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูล อันจะนำไปสู่การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บริษัทอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นหัวใจสำคัญของการกำกับดูแลกิจการที่ดีและช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสให้แก่ระบบตลาดทุนไทย ในที่สุด นอกจากนี้โครงการนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมในนโยบายของสำนักงาน ก.ล.ต. ที่มุ่งพัฒนาระบบการเปิดเผยข้อมูลในตลาดทุนอย่างต่อเนื่องและเน้นการสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนร่วมมือปฏิบัติตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี และโครงการนี้ยังช่วยยกระดับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต รวมทั้งจัดให้มีการให้ความรู้ทางวิชาการเพื่อให้ผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุนตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้อง ครบถ้วน และส่งเสริมให้ผู้ถือหุ้นมีหน้าที่กำกับดูแลให้ผู้บริหารของบริษัทดูแลการจัดทำงบการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีและมีการเปิดเผยข้อมูลให้ถูกต้องครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

2.4.2 การกำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้ประกอบการวิชาชีพอิสระที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลมีหลายฝ่ายดังต่อไปนี้

2.4.2.1 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

ตามมาตรา 56 และมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กำหนดให้งบการเงินของบริษัทจดทะเบียนต้องได้รับการสอบทานหรือตรวจสอบและรับรองโดยผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ล.ต. ดังนั้น ผู้สอบบัญชีในฐานะที่เป็นบุคคล

ที่เป็นกลางและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบัญชีเป็นอย่างดีและเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งทางการคาดหวังให้เป็นผู้ที่จะให้ความเห็นต่อความครบถ้วน ถูกต้องของข้อมูลทางการเงิน ที่จะเปิดเผยต่อประชาชนจึงควรแสดงความเห็นอย่างอิสระต่องบการเงินของบริษัท และในกรณีที่บริษัทมีการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีก็ควรแสดงความเห็นไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีให้ชัดเจนเพื่อให้ข้อมูลในงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนที่เปิดเผยต่อประชาชนมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ ดังนั้นจึงการมีกำกับดูแลผู้สอบบัญชีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายตามมาตรการดังต่อไปนี้

(1) คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี (ก.บช.) ได้ปรับปรุงข้อกำหนดเกี่ยวกับรายงานของผู้สอบบัญชีตามข้อเสนอของสมาคมนักบัญชีฯ โดยใช้แนวทางเดียวกับต่างประเทศ คือ รายงานการสอบบัญชีแบบ 3 วรรค แนวทางดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความชัดเจนในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำและตรวจสอบงบการเงินระหว่างผู้บริหารของบริษัทและผู้สอบบัญชี ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอบบัญชีทำหน้าที่ของตนด้วยความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น

(2) ก.บช. ได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการรับรองงบการเงินของผู้สอบบัญชี โดยกำหนดว่าผู้สอบบัญชีที่รับรองงบการเงินมากกว่า 300 งบ อาจเข้าข่ายว่าผู้สอบบัญชีดังกล่าวรับงานเกินความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้และอยู่ในเกณฑ์ที่จะถูกพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตได้ ส่วนบริษัทที่เป็นผู้ว่าจ้าง กระทรวงพาณิชย์จะใช้มาตรการด้าน social sanction โดยการเปิดเผยชื่อของบริษัทให้กับสาธารณชนทราบเป็นการทั่วไป การดำเนินการดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยลดปัญหาเรื่องการลงลายมือชื่อของผู้สอบบัญชีโดยมิได้ตรวจสอบงบการเงินได้ในระดับหนึ่ง

(3) สำนักงาน ก.ล.ต. ได้สุ่มสอบทานการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี โดยการสอบทานกระดาษทำการของผู้สอบบัญชีและในกรณีที่พบข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีก็ได้ดำเนินการลงโทษอย่างจริงจังและจะเปิดเผยรายละเอียดของการกระทำผิดดังกล่าวต่อประชาชน

(4) สำนักงาน ก.ล.ต. ได้เสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ฯ โดยให้สำนักงาน ก.ล.ต. สามารถแต่งตั้งผู้สอบบัญชีของบริษัทแทนผู้ถือหุ้นได้ หากผู้ถือหุ้นไม่สามารถแต่งตั้งผู้สอบบัญชีได้ ทั้งนี้ในต่างประเทศก็มีการให้อำนาจดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้เช่นกัน โดยในประเทศฮ่องกงได้มีการบัญญัติไว้ใน Company Ordinance ว่าศาลสามารถให้อำนาจแต่งตั้งผู้สอบบัญชีแทนผู้ถือหุ้นได้ ส่วนในประเทศอังกฤษ Minister of Trade สามารถให้อำนาจในการแต่งตั้งผู้สอบบัญชีแทนผู้ถือหุ้นได้

(5) สำนักงาน ก.ล.ต. และกระทรวงพาณิชย์ได้ประสานงานการกำกับดูแลผู้สอบบัญชีให้ชัดเจนเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความมีประสิทธิภาพในการกำกับดูแลผู้สอบบัญชี

โดยสำนักงาน ก.ล.ต. จะกำกับดูแลผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ล.ต. ในการตรวจสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนและบริษัทหลักทรัพย์ ส่วนกระทรวงพาณิชย์จะกำกับดูแลผู้สอบบัญชีกรณีอื่น ๆ ซึ่งรวมทั้งผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงาน ก.ล.ต. ที่ตรวจสอบบัญชีของบริษัททั่วไปด้วย ในการดำเนินงานสำนักงาน ก.ล.ต. จะกำหนดให้ผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเห็นชอบทุกรายต้องจัดให้มีระบบการควบคุมคุณภาพงานของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินทุกกิจการ (Quality Assurance) ตามแนวทางของ IFAC (International Federation of Accountants) และสำนักงาน ก.ล.ต. จะสุ่มสอบทานการควบคุมคุณภาพงานตามระบบดังกล่าว

(6) กระทรวงพาณิชย์อยู่ระหว่างการพิจารณาร่างกฎหมายเพื่อปรับปรุงโครงสร้างในการกำกับดูแลและออกข้อกำหนดเพื่อควบคุมวิชาชีพนักบัญชีและผู้สอบบัญชี รวมทั้งกำหนดแนวทางในการดำเนินการกับนักบัญชีและผู้สอบบัญชีที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะทำให้การกำกับดูแลและควบคุมวิชาชีพมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.4.2.2 ที่ปรึกษาทางการเงิน

สำนักงาน ก.ล.ต. ได้กำหนดให้การยื่นคำขออนุญาต แบบแสดงรายการข้อมูลฯ และร่างหนังสือชี้ชวนต้องมีที่ปรึกษาทางการเงินที่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่สำนักงาน ก.ล.ต. ให้ความเห็นชอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีผู้ที่มีความรู้และน่าเชื่อถือเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลมาก่อนระดับหนึ่ง รวมทั้งให้คำแนะนำแก่บริษัทที่ประสงค์จะเสนอขายหลักทรัพย์ในเรื่องกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

2.4.2.3 ผู้ประเมินค่าหลักทรัพย์

เนื่องจากการซื้อขายหลักทรัพย์ของธุรกิจบางประเภทจำเป็นต้องนำข้อมูลในเรื่องมูลค่าทรัพย์สินของกิจการนั้นมาใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุน สำนักงาน ก.ล.ต. จึงกำหนดให้ต้องมีการเปิดเผยมูลค่าประเมินของทรัพย์สินดังกล่าวที่จัดทำโดยผู้ประเมินค่าทรัพย์สิน โดยที่มูลค่าทรัพย์สินที่ประเมินโดยผู้ประเมินฯ ต่างรายกันอาจมีความแตกต่างกันมาก หากไม่มีหน่วยงานใดทำหน้าที่กำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือได้ ในปี 2537 สำนักงาน ก.ล.ต. จึงกำหนดให้ผู้ประเมินฯ สำหรับกรณีดังกล่าวต้องเป็นผู้ประเมินฯ ที่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่สำนักงาน ก.ล.ต. ให้ความเห็นชอบเพื่อให้ข้อมูลในเรื่องมูลค่าทรัพย์สินมีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อผู้ลงทุนอย่างแท้จริง นอกจากนี้เพื่อเป็นการรักษาคุณภาพผู้ประเมินฯ ในบัญชีรายชื่อ สำนักงาน ก.ล.ต. จึงเข้าไปกลั่นกรองและดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประเมินฯ ใกล้เคียงขึ้น การพิจารณาให้ความเห็นชอบ สำนักงาน ก.ล.ต. ได้เพิ่มการพิจารณาความเพียงพอและความชัดเจนของระบบควบคุมการปฏิบัติงานและการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน รวมถึงเพิ่มการทดสอบความรู้ของผู้ประเมินหลักทรัพย์เป็นรายบุคคล

2.4.3 ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ

อังครัตน์ เปรียบจริยวัฒน์ (2542) กล่าวถึง ความคาดหวังของผู้ใช้รายงานการเงินว่า ผู้ใช้รายงานการเงินมีหลายประเภท เช่น ผู้ถือหุ้น นักลงทุน ผู้ให้สินเชื่อ ผู้ใช้รายงานเหล่านี้ ต้องการรายงานการเงินที่น่าเสนอข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ เข้าใจง่าย และเชื่อถือได้ ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมดำเนินงานการลงทุนและการจัดหาเงินทุนเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการ

- ประเมินประสิทธิภาพของฝ่ายบริหารในการบริหารงานและดูแลรักษาทรัพย์สิน โดยข้อมูลในอดีตมีประโยชน์ต่อการประเมินประสิทธิภาพของฝ่ายบริหารและต่อการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต
- คาดการณ์เปรียบเทียบและประเมินกระแสเงินสดของกิจกรรมต่าง ๆ ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นในแง่ของจำนวน เวลา และความไม่แน่นอนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลในการประเมินความสำเร็จของฝ่ายบริหารในการก่อให้เกิดผลตอบแทนในอัตราที่น่าพอใจ
- เปรียบเทียบการดำเนินธุรกิจในช่วงปัจจุบันกับงวดก่อน ๆ ของกิจการอื่นของอุตสาหกรรมและสภาวะเศรษฐกิจโดยรวม

โดยข้อมูลที่มีประโยชน์ควรถูกนำเสนอแก่ผู้ใช้ในประเภทต่าง ๆ ในรูปแบบที่เหมาะสมและทันต่อความต้องการที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพจะมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน (นักลงทุนและนักวิเคราะห์การเงิน) และต่อบริษัทที่เปิดเผยมูลค่าดังต่อไปนี้

2.4.3.1 ประโยชน์ต่อผู้ใช้รายงานทางการเงิน

การที่บริษัทเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ทั้งในเชิงปริมาณ ความน่าเชื่อถือ และความทันเวลาของข้อมูลไม่ว่าจะอยู่ในรูปของรายงานประจำปี รายงานไตรมาสหรือข้อมูลเผยแพร่อื่น ๆ และนักลงทุนสัมพันธ์ รวมทั้งการตอบคำถามต่าง ๆ ของนักวิเคราะห์ในระหว่างการเข้าเยี่ยมชมบริษัทและการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินทั้งสิ้น

จากผลการศึกษาของ Lang และ Lundholm (1996) พบว่าเมื่อบริษัทเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงปริมาณ ความน่าเชื่อถือและความทันเวลาของข้อมูลจะทำให้

- นักวิเคราะห์การเงินที่ติดตามหรือสนใจที่จะทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอรายงานการวิเคราะห์ต่อนักลงทุนมีจำนวนเพิ่มขึ้น
- ผลการดำเนินงานของบริษัทซึ่งพยากรณ์โดยนักวิเคราะห์การเงินมีความถูกต้องมากขึ้นและมีความแตกต่างกันน้อยลงระหว่างนักวิเคราะห์การเงินด้วยกัน และ
- ผลการดำเนินงานที่พยากรณ์นี้จะมีการปรับเปลี่ยนในภายหลังน้อยลง

การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักวิเคราะห์การเงินที่สนใจจะวิเคราะห์เกี่ยวกับบริษัท น่าจะเกิดจากปัจจัยในเรื่องของต้นทุนของข้อมูลและบทบาทของนักวิเคราะห์การเงิน เนื่องจากเมื่อบริษัทเปิดเผยข้อมูลได้อย่างมีคุณภาพ นักวิเคราะห์การเงินจะมีความจำเป็นน้อยลงที่ต้องหาข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ ซึ่งการหาข้อมูลจากแหล่งอื่นย่อมมีต้นทุนเกิดขึ้น ดังนั้นนักวิเคราะห์การเงินจึงสามารถประหยัดต้นทุนในการหาข้อมูลจากแหล่งอื่นลงได้ เมื่อนักวิเคราะห์การเงินมีข้อมูลมากขึ้นและข้อมูลเหล่านั้นมีความชัดเจนและเชื่อถือได้จะช่วยในการลดความเสี่ยงจากการประมาณการ (Estimation Risk) หรือทำให้นักวิเคราะห์การเงินสามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานของบริษัทได้อย่างแม่นยำมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้นักลงทุนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนได้อย่างเหมาะสมมากขึ้นโดยอาศัยรายงานการวิเคราะห์ของนักวิเคราะห์การเงิน

ดังนั้นประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพต่อผู้ใช้รายงานทางการเงินสามารถสรุปได้ดังนี้

1. นักวิเคราะห์การเงินจะมีต้นทุนในการจัดหาข้อมูลลดลง ทั้งนี้ถ้านักวิเคราะห์การเงินโอนประโยชน์ดังกล่าวบางส่วนไปให้นักลงทุนจะให้นักลงทุนมีต้นทุนการหาข้อมูลต่ำลงด้วย
2. รายงานการวิเคราะห์ของนักวิเคราะห์การเงินจะมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และเป็นที่ต้องการของนักลงทุนมากขึ้น
3. นักลงทุนสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น โดยอาศัยรายงานการวิเคราะห์ที่มีความถูกต้องมากขึ้น

2.4.3.2 ประโยชน์ต่อบริษัทผู้เปิดเผยข้อมูล

ผู้ใช้ข้อมูลที่บริษัทเปิดเผยนั้น ได้แก่ นักลงทุนและนักวิเคราะห์การเงินเป็นสำคัญ ซึ่งนักวิเคราะห์การเงินและนักลงทุนจะนำข้อมูลที่บริษัทเปิดเผยไปใช้ประกอบการจัดทำรายงานการวิเคราะห์และการตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุน ดังนั้นประโยชน์ที่ผู้เปิดเผยข้อมูลจะได้รับจากการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพนั้นจะเป็นผลมาจากความน่าเชื่อถือของข้อมูลในสายตาของนักวิเคราะห์การเงินและนักลงทุน

จากการศึกษาของ Botosan (1997) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีและต้นทุนของทุน (Cost of Equity) ของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องจักรจำนวน 122 บริษัท โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนัก พบว่าคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนของทุน กล่าวคือบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพสูงจะมีต้นทุนที่ต่ำกว่าบริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลคุณภาพต่ำ เนื่องจาก การเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพสูงอาจทำให้นักลงทุนที่สนใจในหุ้นของบริษัทมีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งหากกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่จะส่งผลให้ราคาหุ้นของบริษัทเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า

คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลมีส่วนช่วยลดต้นทุนของทุนของบริษัทหรือบริษัทสามารถเลือกใช้ นโยบายบัญชีในการเปิดเผยข้อมูลที่เหมาะสมกับระดับต้นทุนของทุนที่บริษัทต้องการได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Botosan และ Plumlee (2002) ซึ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนของทุนและการเปิดเผยข้อมูลของบริษัททั้ง 3 ประเภท ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี การเปิดเผยข้อมูลรายไตรมาสและการเปิดเผยข้อมูลในเอกสารเผยแพร่อื่นและนักลงทุนสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่าต้นทุนของทุนจะลดลงในระดับการเปิดเผยที่เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาของ Sengupta (1998) ซึ่งศึกษาคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลและ ต้นทุนการกู้ยืมพบว่าคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับต้นทุนการ กู้ยืม (Cost of Debt) กล่าวคือ บริษัทที่เปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพจะสามารถออกหลักทรัพย์ กู้ยืมที่มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าบริษัทที่มีคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลต่ำกว่า นอกจากนี้ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลกับต้นทุน การกู้ยืมดังกล่าวจะเพิ่มมากขึ้นสำหรับกลุ่มบริษัทที่มีผลตอบแทนจากการลงทุนในหุ้นที่มีความ ไม่แน่นอนสูง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มบริษัทที่มีผลตอบแทนจากการลงทุนในหุ้นที่มีความ ไม่แน่นอนต่ำ นั่นคือบริษัทที่มีความไม่แน่นอนหรือความแปรปรวนสูงของผลตอบแทนจาก การลงทุนในหุ้น คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลยิ่งมีส่วนช่วยในการลดต้นทุนการกู้ยืมได้มากขึ้น ในทางตรงข้าม หากบริษัทที่มีความไม่แน่นอนหรือความแปรปรวนต่ำของผลตอบแทนจากการ ลงทุนในหุ้น คุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลจะมีส่วนช่วยในการลดต้นทุนการกู้ยืมได้น้อยกว่า ด้วยเหตุนี้บริษัทจึงสามารถวางแผนเกี่ยวกับต้นทุนการกู้ยืมโดยการเลือกใช้นโยบายการเปิดเผย ข้อมูลที่เหมาะสมได้

ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ทั้งในเชิงปริมาณ ความ น่าเชื่อถือ และความทันเวลาของข้อมูลจะมีส่วนช่วยในการลดต้นทุนของเงินทุน (Cost of Capital) ทั้งต้นทุนของทุนและต้นทุนการกู้ยืม นอกจากนี้ยังส่งผลดีต่อหลักทรัพย์ที่ออกใหม่และ หลักทรัพย์ที่มีอยู่เดิมซึ่งเป็นที่สนใจของนักลงทุนด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบหรือการเปิดเผยข้อมูล

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ

ฤกษ์ฤทธิ เพชรวรกุล (2544) ศึกษาเรื่อง การกำกับดูแลกิจการที่ดี: ศึกษาในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียน แสดงความคิดเห็นว่ามีความแตกต่างเรื่อง การกำหนดคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบระหว่างรายงานการศึกษาวิจัยของสหรัฐกับหลักเกณฑ์ที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดเอาไว้ โดยผู้วิจัยได้สรุปไว้ในตอนหนึ่งว่ามีความแตกต่างในเรื่องความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงิน โดยสหรัฐกำหนดว่ากรรมการตรวจสอบจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงินของบริษัท โดยไม่จำเป็นต้องเรียนจบทางด้านบัญชี ถ้ากรรมการตรวจสอบมีความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงินที่ใช้ในบริษัทหรืออุตสาหกรรมที่ตนเข้าไปเป็นกรรมการตรวจสอบได้ก็เพียงพอแล้ว ในขณะที่ประกาศของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดคุณสมบัติของกรรมการตรวจสอบไว้แคบ คือ คำนึงถึงคุณสมบัติในด้านความเป็นอิสระแต่ไม่คำนึงถึงความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงินของบริษัท จึงส่งผลให้คณะกรรมการบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยบางบริษัทจึงใจแต่ตั้งกรรมการตรวจสอบ โดยไม่พิจารณาถึงความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงินของกรรมการตรวจสอบ ซึ่งจะส่งผลให้กรรมการตรวจสอบเข้าไปเซ็นชื่อรับรองรายงานทางการเงินที่มีความน่าเชื่อถือและมีข้อมูลที่ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วกรรมการตรวจสอบก็ไม่ทราบว่าคุณอนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงพอ เพราะคณะกรรมการตรวจสอบไม่มีความรู้ความเข้าใจในรายงานทางการเงินของบริษัทพอที่จะเข้าไปซักถามจากผู้มีหน้าที่ตรวจสอบรายงานทางการเงินได้ ทำให้การมีคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทจดทะเบียนไทยกลายเป็นไม่มีประโยชน์ และร้ายแรงกว่าการที่ไม่มีคณะกรรมการตรวจสอบขึ้นในบริษัทจดทะเบียน เพราะเท่ากับเป็นการหลอกลวงและให้ข้อมูลเท็จแก่บริษัทและผู้ถือหุ้น

Abbott Parker และ Peters (2002) ศึกษาถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบและรายงานทางการเงินที่ผิดพลาด ตัวแปรควบคุมที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ผลการศึกษาพบว่าความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบและการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 4 ครั้งต่อปีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการรายงานทางการเงินที่ผิดพลาด และพบว่าคณะกรรมการตรวจสอบที่ขาดความรู้ความชำนาญทางการเงินหรือการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรายงานทางการเงินที่ผิดพลาด

Beasley et al. (2000) ศึกษาถึงการทุจริตในการรายงานทางการเงิน โดยพิจารณาจากลักษณะเฉพาะตามอุตสาหกรรมและกลไกของการกำกับดูแลกิจการ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นบริษัทที่มีการทุจริตในการรายงานทางการเงินในช่วงปลายปี 1980-1990 ใน 3 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มเทคโนโลยี กลุ่มการแพทย์และกลุ่มธุรกิจการเงิน โดยเน้นความสำคัญเรื่องความแตกต่างของการกำกับดูแลกิจการระหว่างบริษัทที่มีการทุจริตกับบริษัทที่ไม่มีการทุจริต ผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่มีการทุจริตมีกลไกด้านการกำกับดูแลกิจการที่อ่อนแอกว่าบริษัทที่ไม่มีการทุจริต กล่าวคือ บริษัทในกลุ่มเทคโนโลยีและกลุ่มธุรกิจการเงินที่มีการทุจริตมีคณะกรรมการตรวจสอบจำนวนน้อยกว่า รวมถึงมีคณะกรรมการตรวจสอบและคณะกรรมการบริษัทที่เป็นอิสระน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีการทุจริต นอกจากนี้ยังพบว่าบริษัทที่มีการทุจริตในกลุ่มเทคโนโลยีและกลุ่มการแพทย์มีจำนวนครั้งของการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบน้อยกว่าบริษัทที่ไม่มีการทุจริตอีกด้วย

Felo Krishnamurthy และ Solieri (2003) ศึกษาถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจสอบและคุณภาพของรายงานทางการเงินในเชิงประจักษ์จากบริษัทใน 16 กลุ่มอุตสาหกรรม จำนวน 130 บริษัทในปี 1995-1996 ซึ่งคุณภาพของรายงานทางการเงินนั้นจะครอบคลุมถึงข้อมูลประจำปี ข้อมูลรายไตรมาส ข้อมูลเผยแพร่อื่น ๆ และข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของนักลงทุนสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกของคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ความชำนาญทางการเงินหรือการบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของรายงานทางการเงินและจำนวนของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของรายงานทางการเงิน เนื่องจากการมีความรู้ความชำนาญทางการเงินหรือการบัญชีจะช่วยให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อนักลงทุนที่จะได้รับประโยชน์จากการใช้ข้อมูลในรายงานทางการเงินเพิ่มขึ้นเช่นกัน

Song และ Windram (2000) ศึกษาถึงความมีประสิทธิผลของคณะกรรมการตรวจสอบต่อรายงานทางการเงินในประเทศอังกฤษ โดยการเก็บข้อมูลตั้งแต่ปี 1990-2000 ซึ่งตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ จำนวนคณะกรรมการบริหาร องค์ประกอบของคณะกรรมการบริหาร การถือหุ้นของคณะกรรมการบริหาร จำนวนครั้งในการประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบ ความรู้ความชำนาญทางการบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบและความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบกับบริษัท ผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการตรวจสอบในประเทศอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการติดตามความน่าเชื่อถือของตัวเลขในรายงานทางการเงิน นอกจากนี้ความรู้ความชำนาญทางการบัญชีหรือการเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบ ในขณะที่ถ้าจำนวนครั้งในการประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบน้อยลงจะทำให้ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบลดลง

กล่าวคือการประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพของรายงานทางการเงิน

Carcello และ Neal (2003) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบกับการเปิดเผยข้อมูลของกิจการที่ประสบปัญหาทางการเงินในอเมริกา โดยใช้ข้อมูลจากหมายเหตุประกอบงบการเงินและสาส์นจากผู้บริหารที่เปิดเผยไว้ในรายงานประจำปี ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ขนาดของกิจการ ประเภทความเห็นในรายงานของผู้สอบบัญชี และดัชนีวัดสถานภาพทางการเงินของกิจการ (ดัชนี ZFC) ผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนของคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความเกี่ยวข้องกับบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของกิจการมากกว่าการมองโลกในแง่ร้าย ผลการวิจัยนี้ช่วยสนับสนุนแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบกับคุณภาพการรายงานทางการเงิน

Carcello และ Neal (2000) ศึกษาถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบกับรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบในบริษัทที่มีปัญหาทางการเงิน (Financially distressed firm) กับความเป็นไปได้ที่บริษัทเหล่านั้นจะได้รับรายงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่กล่าวถึงประเด็นเรื่องความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (Going-concern report) ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์เชิงลบกับโอกาสที่จะได้รับรายงานแบบมีปัญหาเรื่องความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ถ้าคณะกรรมการตรวจสอบของบริษัทเหล่านั้นมีสัดส่วนของกรรมการที่ไม่เป็นอิสระมาก (กรรมการที่เป็นพนักงาน ลูกจ้างที่ปรึกษา ของบริษัทหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบริษัท) ทำให้โอกาสที่จะได้รับรายงานแบบมีปัญหาเรื่องความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องจะน้อยลง เนื่องจากคณะกรรมการตรวจสอบจะเข้าไปยับยั้งผู้สอบบัญชีไม่ให้ออกรายงานแบบมีปัญหาเรื่องความสามารถในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลสรุปที่ได้สนับสนุนหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลบริษัทเกี่ยวกับคุณภาพของรายงานทางการเงินและเรื่องความเป็นอิสระของคณะกรรมการตรวจสอบ

McMullen และ Raghunandan (1996) ศึกษาถึงการเสริมสร้างความมีประสิทธิผลของคณะกรรมการตรวจสอบ โดยกล่าวสรุปเกี่ยวกับความรู้ความชำนาญทางการบัญชีหรือการเงินของคณะกรรมการตรวจสอบว่า การมีสมาชิกในคณะกรรมการตรวจสอบเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะช่วยให้คณะกรรมการตรวจสอบมีคุณสมบัติด้านความรู้ความชำนาญทางการบัญชีหรือการเงิน การควบคุมภายในและการตรวจสอบ โดยแสดงผลการสำรวจที่พบว่าบริษัทที่มีปัญหาเกี่ยวกับการรายงานทางการเงินมีแนวโน้มว่าจะขาดสมาชิกของคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาต โดยบริษัทที่มีปัญหาเกี่ยวกับการรายงานทางการเงินมีสมาชิกของ

คณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเพียงร้อยละ 6 เมื่อเทียบกับบริษัทที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการรายงานทางการเงิน ซึ่งมีคณะกรรมการตรวจสอบที่เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอยู่ถึงร้อยละ 25

DeZort และ Salterio (2001) ศึกษาถึงผลกระทบจากประสบการณ์ของคณะกรรมการตรวจสอบเกี่ยวกับการกำกับดูแลกิจการ การรายงานทางการเงินและความรู้ด้านการตรวจสอบที่มีผลต่อการใช้วิจารณ์ฐานของคณะกรรมการตรวจสอบ ในประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการบัญชีและการตรวจสอบ โดยการใช้กรณีศึกษาเรื่องนโยบายการบัญชีเป็นเครื่องมือเพื่อทดสอบความรู้และประสบการณ์ของคณะกรรมการตรวจสอบ ผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการตรวจสอบที่มีประสบการณ์เป็นคณะกรรมการอิสระและมีความรู้ด้านการตรวจสอบมากกว่าจะช่วยสนับสนุนผู้สอบบัญชีในการโต้แย้งกับฝ่ายบริหาร ซึ่งตรงข้ามกับคณะกรรมการตรวจสอบที่มีประสบการณ์ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริษัทและเป็นสมาชิกอาวุโสของฝ่ายบริหาร โดยกรรมการเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะสนับสนุนผู้บริหารมากกว่า

Collier และ Gregory (1999) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบกับต้นทุนของการมีตัวแทน โดยใช้จำนวนครั้งการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบต่อปีกับระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมโดยเฉลี่ยเป็นตัวแทนของกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ ส่วนตัวแปรเรื่องต้นทุนของการมีตัวแทนที่นำมาทดสอบ ได้แก่ (1) สัดส่วนการถือหุ้นของผู้บริหารและกรรมการบริษัท (2) ความเสี่ยงทางการเงิน (3) ขนาดของบริษัท (4) ประเภทของผู้สอบบัญชี (5) สัดส่วนของกรรมการที่ไม่ใช่ผู้บริหารต่อกรรมการทั้งหมด (6) จำนวนสมาชิกในคณะกรรมการบริษัท (7) การรวบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทกับกรรมการผู้จัดการ และ (8) จำนวนของผู้ถือหุ้น ผลการศึกษาพบว่าประเภทของผู้สอบบัญชีและความเสี่ยงทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ ส่วนตัวแปรเรื่องการรวบรวมตำแหน่งของประธานบริษัทกับกรรมการผู้จัดการและการมีกรรมการตรวจสอบมาจากบุคคลภายในองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงลบกับกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ

Menon และ Williams (1994) ศึกษาถึงการใช้คณะกรรมการตรวจสอบเพื่อหน้าที่ในการกำกับดูแล โดยคณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบว่า บริษัทอาจจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเพียงเพราะต้องการชื่อเสียงและภาพลักษณ์ว่ามีกรรมการกำกับดูแลกิจการที่ดี เนื่องจากหน่วยงานกำกับดูแลกิจการในประเทศนั้นให้ข้อเสนอแนะว่าบริษัทควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ แต่การมีคณะกรรมการตรวจสอบนั้นไม่ได้หมายความว่าคณะกรรมการบริษัทจะมีความเชื่อถือในคณะกรรมการตรวจสอบจริงได้ งานวิจัยนี้จึงศึกษาว่าบริษัทมีความเชื่อถือในคณะกรรมการตรวจสอบจริงหรือไม่ โดยใช้วิธีวัดความเชื่อถือจากคณะกรรมการตรวจสอบ 2 แบบ คือ ความถี่ในการประชุมของคณะกรรมการตรวจสอบและ

องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบ โดยกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ คือ บริษัทที่ไม่มีข้อบังคับให้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งพบว่าบริษัทเหล่านี้มักจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบขึ้นโดยสมัครใจในหลาย ๆ บริษัทโดยที่คณะกรรมการบริษัทอาจจะไม่ได้มีความเชื่อถือต่อคณะกรรมการตรวจสอบที่แต่งตั้งไว้แต่อย่างใด เช่น บางบริษัทมีการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบปีละครั้งและหลายบริษัทมีสมาชิกคณะกรรมการตรวจสอบอย่างน้อย 1 คนเป็นผู้บริหารของบริษัทซึ่งขัดกับหลักการของการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่ดี เนื่องจากหน้าที่หนึ่งของคณะกรรมการตรวจสอบคือการกำกับดูแลการทำงานของฝ่ายบริหาร (Monitor of management) หากผู้บริหารทำหน้าที่เป็นกรรมการตรวจสอบเองก็คงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นี้ได้อย่างโปร่งใส และผลการศึกษายังพบว่าความน่าเชื่อถือในคณะกรรมการตรวจสอบมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของคณะกรรมการบริษัท โดยถ้าสัดส่วนของคณะกรรมการบริษัทมีกรรมการภายนอกเป็นกรรมการอยู่สูง บริษัทก็มีแนวโน้มที่จะมีคณะกรรมการตรวจสอบที่มาจากกรรมการที่มีความเป็นอิสระสูงเช่นกัน

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงิน

ธำรี หิรัญรัตน์ และคณะ (2543) กล่าวว่าแม้ปัจจุบันข้อมูลข่าวสารรวมถึงการพัฒนาธุรกิจด้านต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นเพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีและการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น แต่ธุรกิจยังคงเสนอรายงานประจำปีซึ่งแสดงถึงข้อมูลทางการเงินและเหตุการณ์ในอดีตหรือรอบปีที่ผ่านมาในรูปแบบและลักษณะที่ให้ประโยชน์แก่ผู้ใช้ไม่เพียงพอ ซึ่งคณะกรรมการเฉพาะกิจด้านการจัดทำรายงานทางการเงินของสมาคมผู้ตรวจสอบรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (AICPA) ได้เรียกร้องและให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมใหม่ของการจัดทำรายงานประจำปีของธุรกิจ โดยแนะนำให้มีการเพิ่มข้อมูลธุรกิจที่สำคัญในการจัดทำรายงานการเงินที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ ตามรูปแบบใหม่มีแนวทางการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน ได้แก่ (1) การเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญของธุรกิจเพิ่มขึ้น (2) การปรับปรุงมาตรฐานการสอบบัญชี (3) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรายงานการเงิน และ (4) ขยายข้อมูลในงบการเงินให้มากขึ้น ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การเปิดเผยข้อมูลของสถาบันการเงินในประเทศไทยแม้จะมีรายการค่อนข้างครบถ้วนแต่ยังขาดการวิเคราะห์งบการเงินและการเรียงลำดับรายการ รวมถึงขาดความสม่ำเสมอในการเปิดเผยข้อมูลระหว่างกิจการ รายการที่มีความสำคัญต่าง ๆ ยังเปิดเผยในลักษณะที่ผู้ใช้ข้อมูลเข้าใจได้ยากจึงอาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดต่อผู้ใช้ข้อมูลได้

Buzby (1975) ศึกษาถึงการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ดัชนีวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาพบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของสินทรัพย์รวม เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลและการเปิดเผยข้อมูลจะทำให้บริษัทมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นและบริษัทที่มีขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนพอที่จะจ่ายค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นดังกล่าวได้ ดังนั้นบริษัทที่มีขนาดเล็กจึงเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีน้อยกว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่ จากผลการศึกษาได้ให้ข้อสังเกตว่าคะแนนการเปิดเผยข้อมูลไม่สามารถเป็นตัววัดคุณภาพโดยรวมของรายงานประจำปีได้ เพราะการวัดในครั้งนี้อยู่ภายใต้ความต้องการข้อมูลของนักวิเคราะห์การเงินมืออาชีพเพียงกลุ่มเดียว ดังนั้นข้อมูลอาจไม่มีความสัมพันธ์เพียงพอกับความต้องการข้อมูลของผู้ใช้ข้อมูลกลุ่มอื่น ๆ

Chow และ Wong-Boren (1987) ศึกษาถึงการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินโดยความสมัครใจจากลักษณะเฉพาะของบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตที่จดทะเบียนใน Mexican Stock Exchange จำนวน 52 บริษัท ซึ่งคะแนนของการเปิดเผยข้อมูลโดยความสมัครใจกำหนดขึ้นจากการใช้กระบวนการดังนี้ (1) กำหนดรายการที่เปิดเผยโดยความสมัครใจ (2) ให้อัตราส่วนความสำคัญของรายการแต่ละรายการ และ (3) คำนวณคะแนนการเปิดเผยข้อมูล โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลทั้งแบบถ่วงน้ำหนักและแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก จากการหาความสัมพันธ์ของระดับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจกับขนาดของบริษัทที่วัดจากราคาตลาดของหุ้นสามัญ ณ วันสิ้นงวด พบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลโดยความสมัครใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของบริษัท นอกจากนี้ยังได้หาความสัมพันธ์ของระดับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจกับอัตราส่วนแสดงสภาพหนี้สินซึ่งวัดจากหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้นพบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนแสดงสภาพหนี้สินของบริษัท

Singhvi และ Desai (1971) ศึกษาถึงคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินในเชิงประจักษ์ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 100 บริษัทและบริษัทที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จำนวน 55 บริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักซึ่งวัดจากความเพียงพอ (Adequacy) ของการเปิดเผยข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าขนาดของบริษัทซึ่งวัดจากสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท เพราะบริษัทที่มีขนาดใหญ่มองว่าบริษัทจะได้รับประโยชน์จากการเปิดเผยข้อมูลที่มากขึ้น ในขณะที่บริษัทที่มีขนาดเล็กมองว่าการเปิดเผยข้อมูลอย่างเต็มที่ที่จะทำให้เกิดความเสียหายเปรียบต่อคู่แข่ง นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะเพิ่มขึ้นตามผลการดำเนินงานของบริษัทที่มากขึ้น กล่าวคือ ความสามารถในการทำกำไรของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท เนื่องจากบริษัทต้องการแสดงให้เห็น

เห็นว่าบริษัทประสบความสำเร็จในการดำเนินงานได้ตามเป้าหมายอย่างน่าพอใจ ทั้งนี้คุณภาพการเปิดเผยข้อมูลยังเกี่ยวข้องกับประเภทของสำนักงานสอบบัญชี กล่าวคือประเภทของสำนักงานสอบบัญชีที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท เนื่องจากบริษัทจะเปิดเผยข้อมูลอย่างไม่เพียงพอเมื่อบริษัทไม่ได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big Firms) ทั้ง 8 แห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

Naser (1998) ศึกษาถึงผลกระทบของลักษณะทางการเงินของบริษัทที่มีต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีจากบริษัทที่จดทะเบียนใน Ammon Financial Market จำนวน 54 บริษัท ผลการศึกษาพบว่าขนาดของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัท เนื่องจากบริษัทที่มีขนาดเล็กมีความเป็นไปได้ที่จะเปิดเผยข้อมูลน้อยกว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่ เพราะบริษัทที่มีขนาดเล็กเกรงว่าถ้าเปิดเผยข้อมูลมากจะทำให้คู่แข่งได้รับรู้ข้อมูลที่สำคัญของบริษัทแล้วทำให้เกิดความเสียเปรียบทางการค้าได้ นอกจากนี้บริษัทที่มีขนาดใหญ่จะถูกเพ่งเล็งจากนักลงทุนรายใหญ่มากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก ทำให้บริษัทที่มีขนาดใหญ่ต้องเปิดเผยข้อมูลมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักลงทุนรายใหญ่และดึงดูดความสนใจจากนักลงทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศได้ ซึ่งทำให้บริษัทมีเงินทุนในการดำเนินกิจการในอนาคตมากขึ้น การศึกษาในส่วนของความสามารถในการทำกำไรกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท พบว่าความสามารถในการทำกำไรซึ่งวัดจากกำไรสุทธิต่อส่วนของผู้ถือหุ้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัท เนื่องจากบริษัทต้องการแสดงผลการดำเนินงานที่ดีของบริษัทให้แก่สถาบันการเงินทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการกู้ยืมเงินได้ดีขึ้น นอกจากนี้การวิเคราะห์อัตราส่วนแสดงสภาพหนี้สินแสดงให้เห็นว่าบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะกู้ยืมเงินระยะยาวมากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็กและสถาบันการเงินที่ให้เงินกู้ยืมต้องการดูรายละเอียดในการดำเนินงานของบริษัทที่กู้ยืมเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาด้านสินเชื่อ ดังนั้นบริษัทที่มีหนี้สินมากจึงต้องเปิดเผยรายละเอียดของข้อมูลมากขึ้น กล่าวคืออัตราส่วนแสดงสภาพหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีของบริษัท

ZarZeski (1996) ศึกษาถึงลักษณะทางการตลาดของบริษัทที่มีความสอดคล้องกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักลงทุน จากรายงานประจำปีของบริษัทจำนวน 256 แห่ง จากหลายประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศฮ่องกง ประเทศญี่ปุ่น ประเทศนอร์เวย์ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักและการกำหนดรายการที่เปิดเผยนำมาจากงานวิจัยที่ศึกษามาก่อนหน้านี้ เช่น ข้อมูลจากงานวิจัยของ Singhvi และ Desai (1971) และ Barrett (1976) ซึ่งคะแนนของแต่ละรายการจะพิจารณาจากความสำคัญในการนำมาใช้เพื่อตัดสินใจในการลงทุนของนักลงทุนและให้ระดับคะแนนจาก 1 ถึง 4 โดยที่ 4 หมายถึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของ

นักลงทุนมากที่สุดและ 1 หมายถึงความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักลงทุนน้อยที่สุด ขนาดของบริษัทจึงเป็นหนึ่งในลักษณะทางการตลาดของบริษัทที่คาดว่าจะมีความสอดคล้องกับระดับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของนักลงทุน ผลการศึกษาพบว่าขนาดของบริษัทที่วัดจากสินทรัพย์รวมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูล เพราะยิ่งบริษัทมีขนาดใหญ่ยิ่งมีความเป็นไปได้มากกว่านักลงทุนมีความต้องการที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทเพิ่มมากขึ้น ส่วนลักษณะทางการตลาดของบริษัทอีกอย่างหนึ่งคืออัตราส่วนแสดงสภาพหนี้สินซึ่งวัดจากหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม ผลการศึกษาพบว่าเมื่อบริษัทมีอัตราส่วนหนี้สินลดลงจะส่งผลให้ผู้บริหารของบริษัทเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีมากขึ้น นอกจากนี้ลักษณะทางการตลาดประการสุดท้ายคือลักษณะวัฒนธรรมของบริษัท จากผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่ดำเนินกิจการระหว่างประเทศ จะเปิดเผยข้อมูลในระดับที่สูงกว่าบริษัทที่ดำเนินกิจการภายในประเทศ

Chen และ Jaggi (2000) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการอิสระที่ไม่เป็นผู้บริหาร การถือครองหุ้นและการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินของบริษัทในประเทศฮ่องกง จากบริษัทจำนวน 87 บริษัทของปี 1993 และปี 1994 ผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการอิสระที่ไม่เป็นผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท กล่าวคือ คณะกรรมการอิสระที่ไม่เป็นผู้บริหารจะมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล ทั้งนี้หากบริษัทมีสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระที่ไม่เป็นผู้บริหารเป็นจำนวนมากในคณะกรรมการบริหารจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจด้านการเปิดเผยข้อมูลให้เป็นที่ไปตามกฎระเบียบมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษายังครอบคลุมถึงตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท คือ ลักษณะเฉพาะของบริษัท ได้แก่ ขนาดของบริษัท ความสามารถในการทำกำไร ปัจจัยเสี่ยง (ทางการเงิน) และประเภทของสำนักงานสอบบัญชีพบว่าขนาดของบริษัทซึ่งวัดจากสินทรัพย์รวม ยอดขายสุทธิ และราคาตลาดของหุ้นสามัญ ณ วันสิ้นงวดบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท ความสามารถในการทำกำไร และปัจจัยเสี่ยงมีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับการเปิดเผยข้อมูล ส่วนประเภทของสำนักงานสอบบัญชีนั้นพบว่า ถ้าบริษัทตรวจสอบงบการเงินโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ จะทำให้บริษัทมีระดับการเปิดเผยข้อมูลที่เพิ่มขึ้น

McNally Eng และ Hasseldine (1982) ศึกษาถึงความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลรายการต่าง ๆ ซึ่งกำหนดขึ้นจากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลภายนอก 2 กลุ่ม และตรวจสอบแนวทางปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในประเทศนิวซีแลนด์ รวมถึงตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลและลักษณะเฉพาะของบริษัท โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลแต่ละรายการ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับระดับการเปิดเผยข้อมูลจะกำหนดเป็นดัชนีการเปิดเผยข้อมูลที่มีการให้คะแนน

เป็น 1 หรือ 0 สำหรับรายการที่เปิดเผยและไม่เปิดเผยตามลำดับ ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่มให้ความสำคัญกับข้อมูลของการจ่ายเงินปันผลมากที่สุด รองลงมาคือการพยากรณ์กำไรในปีหน้า และสรุปฐานะการเงินและผลการดำเนินงานในปีที่ผ่านมาตามลำดับ ส่วนผลการศึกษาในระดับการเปิดเผยข้อมูลพบว่าการเปิดเผยข้อมูลจริงในทางปฏิบัติของบริษัทมีระดับที่ต่ำกว่าความคาดหวังหรือความต้องการข้อมูลของผู้ใช้ข้อมูลภายนอก นอกจากนี้ผลการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเปิดเผยข้อมูลและลักษณะของบริษัทพบว่าการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์กับขนาดของบริษัท เนื่องจากบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีทรัพยากรเพียงพอในการจัดทำงบการเงินได้อย่างมีคุณภาพและครอบคลุมรายละเอียดได้มากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก

Barry และ Brown (1986) ศึกษาว่าบริษัทที่มีข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทและข้อมูลเกี่ยวกับหลักทรัพย์น้อยหรือไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ข้อมูลจะทำให้เกิดผลกระทบต่อความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์ที่บริษัทจะได้รับในอนาคตหรือไม่ โดยศึกษาจากบริษัททั้งหมดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก ในช่วงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1925 ถึง ธันวาคม ค.ศ. 1980 และเป็นหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนมาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 61 เดือน ผลการศึกษาพบว่าบริษัทที่จำกัดข้อมูลหรือไม่เปิดเผยข้อมูลอย่างเต็มที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้และยังมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ นอกจากนี้ยังพบว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเปิดเผยข้อมูลมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก เนื่องจากบริษัทต้องการเปิดเผยข้อมูลต่อนักวิเคราะห์ทางการเงินเพื่อให้นักวิเคราะห์ทางการเงินตรวจสอบเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งนักวิเคราะห์ทางการเงินมักจะตรวจสอบรายละเอียดข้อมูลของบริษัทขนาดใหญ่มากกว่าบริษัทขนาดเล็ก หากบริษัทขนาดใหญ่เปิดเผยข้อมูลน้อยกว่าที่ควรจะเป็นอาจทำให้นักวิเคราะห์ทางการเงินเพ่งเล็งว่าบริษัทอาจจะมีปัญหาทางการเงินหรือมีข่าวร้ายที่อาจมีผลกระทบต่อราคาหุ้นของบริษัทอย่างมาก ดังนั้นจึงต้องการปกปิดมิให้บุคคลภายนอกได้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลดังกล่าว

Lang และ Lundholm (1993) ศึกษาถึงปัจจัยของการเปิดเผยข้อมูลที่มีผลต่อการวิเคราะห์จัดอันดับความน่าเชื่อถือของบริษัท โดยประเมินความเพียงพอของการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจากข้อมูลประจำปี ข้อมูลรายไตรมาส ข้อมูลเผยแพร่อื่น ๆ และข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของนักลงทุนสัมพันธ์ ซึ่งคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะวัดจากการให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทในปี ค.ศ. 1985 ถึง ค.ศ. 1989 และกำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนนของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมจากข้อกำหนดของคณะกรรมการ Financial Analysts Federation (FAF) โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาพบว่าคะแนนคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะเพิ่มขึ้นตามขนาดของบริษัท กล่าวคือคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับขนาดของบริษัท เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเปิดเผยข้อมูลต่อขนาดของ

บริษัทในบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายในการเปิดเผยข้อมูลต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่มีขนาดเล็กกว่า ดังนั้นบริษัทที่มีขนาดใหญ่จึงเปิดเผยข้อมูลมีคุณภาพมากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจะเพิ่มขึ้นตามผลการดำเนินงานของบริษัทที่ดีขึ้น กล่าวคือคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัท เนื่องจากบริษัทต้องการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทในด้านดีมากกว่าด้านไม่ดีเพื่อให้นักลงทุนเห็นว่าบริษัทมีความสามารถในการบริหารงานได้เป็นอย่างดี

Chau และ Gray (2002) ศึกษาถึงโครงสร้างการเป็นเจ้าของและการเปิดเผยข้อมูลโดยความสมัครใจของบริษัทในประเทศฮ่องกงและสิงคโปร์ จากข้อมูลในปี 1997 ของบริษัทที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมซึ่งจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักและกำหนดรายการเปิดเผยข้อมูลโดยความสมัครใจของบริษัทจากงานวิจัยของ Meek Robert และ Gray ที่ใช้ตรวจสอบระดับการเปิดเผยข้อมูลด้วยความสมัครใจของบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และกลุ่มประเทศในแถบยุโรป ผลการศึกษาของ Chau และ Gray พบว่าโครงสร้างการเป็นเจ้าของที่ถือหุ้นโดยบุคคลภายนอกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูลโดยความสมัครใจในรายงานประจำปีของบริษัททั้งในประเทศฮ่องกงและสิงคโปร์ เนื่องจากตลาดหุ้นในประเทศฮ่องกงและสิงคโปร์ได้รับแรงกดดันจากการที่เป็นบริษัทที่ดำเนินกิจการระหว่างประเทศรวมทั้งความต้องการข้อมูลที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักลงทุนและการกำหนดนโยบายการบัญชีโดยผู้บริหาร

ZarZeski และ Robb (2001) ได้กล่าวถึงการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทต่างชาติว่าแรงกดดันทางการตลาดจะส่งผลกระทบต่อระดับการเปิดเผยข้อมูล โดยบริษัทที่เป็นบริษัทแม่และมีบริษัทลูกทำธุรกิจในต่างประเทศหรือมีการติดต่อธุรกิจกับบริษัทในต่างประเทศจะมีระดับการเปิดเผยข้อมูลที่มากกว่าปกติ ซึ่งมองว่าวัฒนธรรมและแรงผลักดันทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการเปิดเผยข้อมูล เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลจะทำให้กิจการได้รับทรัพยากรในราคาที่เหมาะสมผลกับต้นทุนที่เสียไป และยังพบว่าบริษัทที่มีการจัดหาเงินทุนจากการก่อกำเนิดเป็นส่วนใหญ่และมีการแข่งขันในระดับประเทศและบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีระดับการเปิดเผยข้อมูลที่มีประโยชน์แก่นักลงทุนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ Zarzeski และ Robb เสนอว่าการบัญชีระหว่างประเทศต่าง ๆ ควรมีการประสานกันในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ให้มีความถูกต้องตรงกัน ทั้งนี้เพื่อให้การเปิดเผยข้อมูลที่สูงขึ้นนั้นเป็นประโยชน์แก่นักลงทุน ส่งผลให้การพยากรณ์กำไรมีความถูกต้อง ทำให้นักลงทุนมีความเชื่อมั่นในการบริหารงานของบริษัทในอนาคตมากขึ้น

2.5.3 ประเภทของดัชนีการเปิดเผยข้อมูล

จากการศึกษางานวิจัยในอดีตพบว่าดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.5.3.1 ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted disclosure index)

ดัชนีลักษณะนี้จะมีการกำหนดน้ำหนักตามความสำคัญให้แก่ละรายการที่อยู่ในดัชนี เนื่องจากมองว่ารายการแต่ละรายการมีความสำคัญต่อการตัดสินใจหรือมีประโยชน์ต่อผู้ใช้ข้อมูลแตกต่างกัน ซึ่งน้ำหนักของแต่ละรายการอาจกำหนดขึ้นจากงานวิจัยในอดีตหรือจากการส่งแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการให้น้ำหนักความสำคัญของแต่ละรายการ จากนั้นจึงนำคะแนนการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละรายการที่ได้รับมาคูณกับน้ำหนักที่กำหนดไว้เพื่อหาคะแนนรวมของการเปิดเผยข้อมูลแต่ละบริษัท

2.5.3.2 ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweighted disclosure index)

ดัชนีลักษณะนี้จะไม่คำนึงถึงความสำคัญของแต่ละรายการ แต่จะกำหนดความสำคัญกับข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจทุกรายการอย่างเท่าเทียมกัน โดยกำหนดว่าถ้าบริษัทเปิดเผยรายการที่อยู่ในดัชนีจะให้คะแนนเท่ากับ 1 แต่ถ้าบริษัทไม่มีการเปิดเผยรายการที่อยู่ในดัชนีจะให้คะแนนเท่ากับ 0 และถ้ารายการที่อยู่ในดัชนีไม่มีความเกี่ยวข้องกับบริษัทจะให้คะแนนเป็น Not Applicable (N/A) และไม่นำมารวมอยู่ในการคำนวณเพื่อหาคะแนนรวมของบริษัท จากนั้นจึงนำคะแนนทั้งหมดที่ได้รับมารวมกันหารด้วยคะแนนรวมสูงสุดที่คาดว่าบริษัทจะได้รับ

ในอดีตมีนักวิจัยหลายท่านกล่าวว่าดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักนั้นมีข้อจำกัดหลายประการ คือ การกำหนดน้ำหนักให้แก่ละรายการต้องใช้ดุลยพินิจหรือใช้วิจารณญาณส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละคนจะเห็นถึงความสำคัญของรายการแตกต่างกันไปถึงแม้จะเป็นรายการเดียวกัน (Naser, 1998) นอกจากนี้น้ำหนักที่กำหนดขึ้นเป็นเพียงแค่ความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้ที่ให้คะแนนเท่านั้น แต่น้ำหนักไม่ได้สะท้อนถึงการนำรายการนั้นไปใช้ในทางปฏิบัติจริง ๆ และผู้ที่ให้คะแนนความสำคัญหรือน้ำหนักเป็นเพียงกลุ่มบุคคลกลุ่มเดียว ผลคะแนนที่กำหนดให้จึงเป็นเพียงความคิดเห็นของผู้ใช้ข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ความคิดเห็นจากผู้ใช้ข้อมูลทั้งหมด (Chow และ Wong-Baren, 1987) การใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักจึงไม่สามารถสะท้อนถึงความสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ใช้ข้อมูลโดยทั่วไปได้ ทั้งที่วัตถุประสงค์ของรายงานทางการเงินนั้นกำหนดให้เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้ข้อมูลทั่วไปไม่ใช่ผู้ใช้ข้อมูลเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Chau และ Gray, 2002) นอกจากนี้งานวิจัยของ Chow และ Wong-Boren (1987) และ Robbin และ Austin (1986) ซึ่งใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบถ่วงน้ำหนักและแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลทั้งสองแบบให้ผลที่ใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นการใช้ดัชนี

การเปิดเผยข้อมูลแบบไม่ถ่วงน้ำหนักจึงนำมาใช้ในการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน เช่น Cooke (1989), Naser (1998), Chau และ Gray (2002), Buzby (1974) เป็นต้น

การสร้างดัชนีการเปิดเผยข้อมูลนั้นต้องมีการจัดทำกระดาษทำการตรวจสอบการเปิดเผยข้อมูล เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบรายการที่แต่ละบริษัทเปิดเผยและเพื่อเป็นแนวทางในการประเมินคะแนนของแต่ละบริษัทให้มีรูปแบบในทิศทางเดียวกัน จากการศึกษางานวิจัยในอดีตพบว่าหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกรายการที่อยู่ในกระดาษทำการตรวจสอบการเปิดเผยข้อมูล คือ (1) เป็นรายการที่แต่ละบริษัทมีโอกาสเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวในระดับที่แตกต่างกัน (Buzby, 1974) และ (2) เป็นรายการที่มีความสำคัญต่อผู้ใช้ข้อมูล (Robbin และ Austin, 1986)

ตามหลักเกณฑ์ข้างต้นรายการดังกล่าวจะมีทั้งรายการที่อยู่บนพื้นฐานของรายการขั้นต่ำที่กำหนดให้บริษัทจดทะเบียนทุกบริษัทต้องเปิดเผยและรายการที่บริษัทเปิดเผยโดยความสมัครใจ ถึงแม้ว่ารายการขั้นต่ำเป็นรายการที่ทุกบริษัทถูกบังคับให้เปิดเผยเหมือนกันแต่ในทางปฏิบัติแล้วบริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่มีการเปิดเผยรายละเอียดของรายการต่าง ๆ ที่เป็นข้อกำหนดขั้นต่ำในระดับที่แตกต่างกัน โดยบางบริษัทจะเปิดเผยข้อมูลในเนื้อหาและรายละเอียดมากในขณะที่บางบริษัทจะเปิดเผยข้อมูลในเนื้อหาและรายละเอียดน้อยเพราะขึ้นอยู่กับความพร้อมของบริษัทและความเชี่ยวชาญของบุคลากร (Lang และ Lundholm, 1996) ดังนั้นรายการขั้นต่ำจะกำหนดจากความครอบคลุมในรายละเอียดของรายการที่บริษัทเปิดเผย ซึ่งทำให้แต่ละบริษัทได้รับคะแนนการเปิดเผยข้อมูลในระดับที่แตกต่างกัน ส่วนรายการที่เปิดเผยโดยความสมัครใจเป็นรายการที่มีได้บังคับให้บริษัทเปิดเผยจึงทำให้แต่ละบริษัทมีการเปิดเผยในระดับที่แตกต่างกันอยู่แล้ว

การให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลกำหนดไว้เป็นการให้คะแนนแบบ 2 ทาง (Dichotomous) ซึ่งการให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลในลักษณะนี้ได้นำมาใช้ในงานวิจัยของ Buzby (1975), Chow และ Wong-Boren (1987) และ Cooke (1989) กล่าวคือ หากรายงานทางการเงินของบริษัทมีการเปิดเผยรายการตามที่กำหนดไว้ในกระดาษทำการ บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 1 ในทางตรงข้ามหากรายงานทางการเงินของบริษัทไม่มีการเปิดเผยรายการตามที่กำหนดไว้ในกระดาษทำการ บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 0 นอกจากนี้ถ้ารายการที่กำหนดไว้ในกระดาษทำการไม่เกี่ยวข้องกับบริษัท การให้คะแนนสำหรับรายการนั้นจะกำหนดเป็น N/A และรายการนั้นจะไม่นำมารวมในการประเมินการเปิดเผยข้อมูลเพื่อไม่ให้บริษัทเสียคะแนนเนื่องจากรายการนั้นไม่เกี่ยวข้องกับบริษัท จากนั้นจึงนำคะแนนรวมที่แต่ละบริษัทได้รับจริง (Actual Score) หาดด้วยคะแนนรวมสูงสุดที่คาดว่าบริษัทจะได้รับ (Maximum Score) โดยไม่รวมรายการที่ไม่เกี่ยวข้องกับบริษัท เพื่อคำนวณหาดัชนีการเปิดเผยข้อมูลที่บริษัทได้รับ ซึ่งวิธีคำนวณดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบที่กล่าวมานี้เคยนำมาใช้ในงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน เช่น Cooke (1989), Naser (1998), Juhmani (2000), Chen และ Jaggi (2000), และ Chau และ Gray (2002) เป็นต้น

นอกจากนี้การวัดคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูลในรายงานทางการเงินของนักวิจัยในอดีตหลายท่านมีความแตกต่างกันออกไป เช่น Buzby (1974) ใช้ความเพียงพอของข้อมูล (Adequacy) แทนคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล ส่วน Courtis (1976) และ Whittred (1980) ใช้ความทันเวลาของข้อมูล (Timeliness) แทนคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล ในขณะที่ Barrett (1976), Wallace Naser และ Mora (1994), Naser (1998) และ Chen และ Jaggi (2000) ใช้ความครอบคลุมในรายละเอียด (Comprehensiveness) ในการอธิบายถึงคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล ซึ่ง Wallace Naser และ Mora (1994) กล่าวว่าความครอบคลุมในรายละเอียดถือเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของข้อมูลที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับ Imhoff (1992) ที่กล่าวว่าการบัญชีที่มีคุณภาพสูงจะมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับการเปิดเผยข้อมูลอย่างละเอียดและเต็มที่

การวิจัยครั้งนี้พิจารณาการเปิดเผยข้อมูลจากความครอบคลุมในรายละเอียดของรายการที่แต่ละบริษัทเปิดเผย และใช้วิธีการให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลแบบไม่ถ่วงน้ำหนักเพื่อตรวจสอบการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละบริษัท